

VII. SOCIAAL RECHT

Is er bevoorrechting van het concubinaat ten opzichte van het huwelijk ?

Piet Grillet

Een onderzoek naar de mogelijke bevoorrechting van het concubinaat t.a.v. het huwelijk in de volgende domeinen: ziekte- en invaliditeitsverzekering, arbeidsongevallen en beroepsziekten, bestaansminimum, gewaarborgd inkomen voor bejaarden en tegemoetkomingen aan mindervaliden.

Une enquête est ici faite sur les avantages possibles du concubinat sur le mariage dans les domaines suivants: l'assurance maladie-invalidité, l'assurance contre les accidents de travail et les maladies professionnelles, le minimum de moyens d'existence, le revenu garanti aux personnes âgées et les allocations aux handicapés.

The author examines several sections of the Belgian Social Security-system as to possible favouring of concubinage to marriage.

§1. DE ZIEKTE- EN INVALIDITEITSVERZEKERING

A. Inleiding

Binnen de sector ziekte- en invaliditeitsverzekering moet een onderscheid gemaakt worden tussen enerzijds de tak geneeskundige verstrekkingen en anderzijds de tak uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid (1).

Wat betreft de tak geneeskundige verstrekkingen zijn rechthebbend op prestaties:

- de gerechtigden zelf (de werknemers en verder alle categorieën tot wie de verzekering naderhand is uitgebreid);
- de personen ten laste van de gerechtigden (2).

Men kan zich afvragen of een concubijn die samenwoont met de gerechtigde beschouwd kan worden als persoon ten laste. Bestaat er ter zake een gelijke regeling voor mannen en vrouwen?

(1) De ziekte- en invaliditeitsverzekering wordt geregeld door de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (verder geciteerd als W.Z.I.V.).

(2) Art. 21,10° en art. 21 in fine W.Z.I.V.

Voor een goed begrip dient een duidelijk onderscheid gemaakt te worden tussen de notie "persoon ten laste" vóór en na het K.B. van 16 mei 1980 (3).

B. Het begrip "persoon ten laste" in de regeling vóór het K.B. van 16 mei 1980

Uitgangspunt in deze regeling is het veelbesproken (vroeger dikwijls geciteerde) artikel 165 van het K.B. van 4 november 1963 (K.B. Z.I.V.) tot uitvoering van artikel 21,10° van W.Z.I.V. (4).

Dit artikel bepaalt dat de "niet-beloonde huishoudster" van de gerechtigde onder bepaalde voorwaarden als persoon ten laste wordt beschouwd van de partner waarmee zij samenwoont. (5).

De niet-beloonde huishoudster van de gerechtigde, die overeenkomstig artikel 169 van geciteerd K.B. Z.I.V., sedert meer dan zes maand als gezinslid van de gerechtigde is ingeschreven, of die langer dan zes maand deel uitmaakt van het gezin van de werknemer bedoeld in artikel 21, 12° W.Z.I.V. wordt als persoon ten laste beschouwd (6).

Het is duidelijk dat de wetgever met het begrip "niet-beloonde huishoudster" niet alleen de nietwerkende echtgenote, maar ook de concubine onder het toepassingsgebied van de wet laat vallen.

Het spreekt vanzelf dat dit artikel een ernstige discriminatie inhoudt: algemeen is er een schending van het gelijkheidsbeginsel door het feit dat de niet-beroepsactieve man geen persoon ten laste kan zijn van zijn werkende partner (7).

In het bijzonder is niet bepaald dat een niet-beloonde *huishouder* persoon ten laste kan zijn van een gerechtigde (8).

De oorzaak van deze discriminatoire regeling dient gezocht te worden in het traditionele gezinsbeeld. Het klassieke rolpatroon was er inderdaad een van de man als kostwinner en de vrouw die zich bezig hield met het

(3) K.B. 16 mei 1980 tot wijziging van K.B. 4 november 1963 (B.S., 13 juni 1980 - err. B.S., 27 juni 1980).

(4) Art. 165 K.B. 4 november 1963 tot uitvoering van de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering (verder geciteerd als K.B. Z.I.V.) (B.S., 8 november 1963 - err. B.S., 16 november 1963). Art. 21,10° W.Z.I.V. vermeldt wie als persoon ten laste in aanmerking komt voor de toepassing van de W.Z.I.V. - tak geneeskundige verzorging.

(5) Art. 165 K.B. Z.I.V.

M.b.t. de voormalige regeling die het nog had over de "niet-beloonde huishoudster": zie VANDENBERGHE, H., *De juridische betekenis van het concubinaat*, Gent, Story, 1970, nr. 38.

(6) Art. 165 K.B. Z.I.V.

(7) In dezelfde zin: ALEN, A. en SIMOENS, D., noot onder Arbrb. Luik, 4 januari 1974, *J. T. T.*, 1974, 219.

(8) Hoewel administratieve rechtspraak daar vroeger reeds, tegen de duidelijke tekst van het besluit in, anders over besliste: Commissie van Beroep, 16 december 1968, inzake FOLENS.

huishouden en de kinderen. Vandaar dat de man de aan zijn arbeid verbonden sociale voordelen aan zijn vrouw en kinderen overdroeg.

Een voortreffelijk voorbeeld uit de rechtspraak vindt men in het vonnis van de Arbeidsrechtbank van Antwerpen van 26 juni 1979, dat tevens een pareltje is wat betreft de wijze waarop het geciteerd K.B. Z.I.V. werd geïnterpreteerd (9).

Dit vonnis besliste dat de man van een werkneemster op grond van zijn hoedanigheid van *echtgenoot* aanspraak kan maken op geneeskundige verstrekkingen als persoon ten laste van zijn gerechtigde echtgenote. Eerst en vooral neemt de rechtbank afstand van het beginsel dat een duidelijke tekst (cfr. "niet-beloonde huishoudster; echtgenote") niet geïnterpreteerd moet worden. De betekenis van de wettekst wordt heel terecht gesitueerd in een ruimere context. In die ruime interpretatiecontext past ze zowel een systematische als een historische en een rechtsteleologische interpretatie toe (10).

Daaruit leidt de rechtbank uiteindelijk af dat de term "echtgenote" in het geciteerd K.B. Z.I.V. begrepen moet worden als slaande zowel op de echtgenoot als op de echtgenote.

In haar *systematische* interpretatie past de rechtbank een a fortiori-redenering toe: ze vertrekt van het standpunt dat, volgens bepaalde gerechtelijke beslissingen, de niet-beloonde huishoudster een man kan zijn die als dandig persoon ten laste is van de gerechtigde (11). A fortiori, zo besluit de rechtbank, moet dit gelden voor *de wettige echtgenoot* (12).

De rechtbank interpreteert ook *rechtsteleologisch* (d.w.z. controledoelstellingen worden uit het globale rechtssysteem afgeleid).

Aan de hand van diverse wetgeving en rechtspraak toont ze aan dat, niet alleen nationaal maar ook Europees en internationaal bekeken, de gelijkheid van mannen en vrouwen een essentieel beginsel is van ons huidig rechtssysteem (13).

In haar *historische* interpretatie baseert de rechtbank zich op ontwikkelingen die zich sinds de uitvaardiging van de geïnterpreteerde tekst hebben

(9) Arbrb. Antwerpen, 26 juni 1979, R. W., 1979-80, 1056, noot DECOCK, J.

(10) VAN HOECKE, M., "Over de interpretatie van het K.B. van 4 november 1963" (noot onder Arbrb. Antwerpen, 26 juni 1979), R. W., 1979-80, 1060.

(11) Eerste Nederlandstalige kamer, 15 december 1968, *Inf. R.I.Z.I.V.*, 2/70, 1.

(12) VAN HOECKE, M., o.c., 1060.

(13) Art. 6 G.W.

Art. 8 en art. 14 E.V.R.M.

Art. 14 E.V.R.M.

R.v.St., 15 maart 1974, R. W., 1974-75, 353-368.

H.v.J., 7 juni 1972, Sabbatini-Bertoni t. Europees Parlement, *Jur. H.v.J.*, 1972, 345.

voorgedaan(14) in de wetgeving, de rechtspraak en de maatschappij zelf(15).

C. De huidige regeling: begrip "persoon ten laste" in het K.B. 16 mei 1980

Door de maatschappelijke evolutie en door het feit dat een buitenshuis werkende vrouw niet langer een uitzondering vormde werd men meer en meer bewust van de discriminatie van geslacht die artikel 165 van het geciteerd K.B. Z.I.V. had ingevoerd.

Het gezinsbeeld is zelfs zodanig veranderd dat niet zelden de man (soms heel alleen) huishoudelijke taken op zich neemt.

Vele bewegingen en organisaties hebben gestreefd naar een gelijke behandeling van mannen en vrouwen.

Deze evolutie voltrok zich ook op Europees vlak en resulteerde in de richtlijn van 19 december 1978 van de E.G. "betreffende de geleidelijke tenuitvoerlegging van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het gebied van de sociale zekerheid"(16).

Deze richtlijn heeft betrekking op de wettelijke regelingen die een bescherming tegen de risico's inzake ziekte en invaliditeit verzekeren(17).

Op parlementair vlak werden verscheidene initiatieven genomen aangaande de gelijke behandeling (o.a. door volksvertegenwoordigster Smet)(18).

(14) De rechtbank wijst op een ontwikkeling in de wetgeving, nl. "de tendens die bestaat om het onderscheid tussen man en vrouw in de arbeidsbetrekkingen op te heffen". Bovendien moet, aldus de rechtbank, de wil van de hedendaagse wetgever, veel meer dan die van de historische wetgever, richtinggevend zijn voor de wetsinterpretatie.

Tenslotte wordt de nadruk gelegd op de maatschappelijke evolutie, nl. "de belangrijke rol die de vrouw in het juridisch-economisch leven is gaan spelen".

(Arbrb. Antwerpen, 26 juni 1979, R. W., 1979-80, 1057-1059.)

(15) Volgens NEELS kan men uit constitutioneel oogpunt het resultaat van het vonnis volledig onderschrijven: het is immers een uitgemaakte zaak dat de gelijkheidsregel van art. 6 G.W. tevens de gelijkheid der geslachten omvat (beginselarrest Masip: R.v.St., 15 maart 1974, R. W., 1974-75, 353).

NEELS meent echter dat de arbeidsrechtbank d.m.v. de techniek van de legaliteitstoetsing (art. 107 G.W.), op een betere wijze, hetzelfde resultaat zou bereikt hebben. Via die constitutionele weg kan men inderdaad besluiten tot de niet-toepassing van het K.B. in het hangend geding (althans zover de on(grond)wettigheid strekt) (NEELS, L., noot onder Arbrb. Antwerpen, 26 juni 1979, R. W., 1979-80, 1064).

(16) *P.B.L.*, nr. 6, 10 januari 1979, 24.

(17) Art. 4 van geciteerde richtlijn van 19 december 1978 houdt het beginsel van gelijke behandeling in: "elke vorm van discriminatie van geslacht, hetzij direct, hetzij indirect, door verwijzing naar met name echtelijke staat of gezinssituatie is uitgesloten".

De lidstaten kregen zes jaar tijd (dus tot 1984) om deze objectieven in hun wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen te verwezenlijken.

(18) *Parl. Hand.*, Kamer, 1979, 27 juni 1979, 961.

Parl. Vr. en Antw., Kamer, 1979, 14 juni 1979, 936 (Vr. nr. 77 MAYSTADT).

Al deze initiatieven hebben uiteindelijk geleid tot het uitvaardigen van het K.B. van 16 mei 1980 tot wijziging van het hierboven geciteerd K.B. Z.I.V. (19).

Sedertdien kent artikel 165 de hoedanigheid van persoon ten laste toe aan de echtgenoot van een vrouwelijk gerechtigde *onder dezelfde voorwaarden* als aan de echtgenote van een mannelijk gerechtigde (20).

Bijgevolg kan de man die zich bezighoudt met het huishouden, terwijl zijn vrouw uit werken gaat, als persoon ten laste van zijn gerechtigde vrouw ingeschreven worden.

Wat het concubinaat betreft is de discriminatie definitief opgelost door de huidige tekst van artikel 165, §1 van K.B. Z.I.V., als gewijzigd door het K.B. van 16 mei 1980. Deze spreekt van "de niet-beloonde persoon, *ongeacht het geslacht*, die zich bezighoudt met het huishouden van de gerechtigde...".

Het weze opgemerkt dat zowel de vroegere als de huidige tekst van artikel 165 met de termen "niet-beloonde huishoudster", resp. "de niet-beloonde persoon, ongeacht het geslacht, die zich bezighoudt met het huishouden van de gerechtigde", concubinerenden onder het toepassingsgebied van de wet liet vallen.

Hier was dus van meetaf aan zowel iedere bevoorrechtiging als benadeling t.o.v. het huwelijk uitgesloten. De enige discriminatie, thans opgelost door het wijzigend K.B. van 16 mei 1980, was op grond van het geslacht (21).

D. Z.I.V.-regeling voor concubinerenden - tak gezondheidsverzorging

Hierboven bleek dat volgens de Z.I.V.-tak geneeskundige verzorging de inschrijving van de concubijn of concubine als persoon ten laste van de gerechtigde partner waarmee hij/zij samenwoont mogelijk is. Niet alleen in geval van samenleven tussen vrijgezellen, maar ook bij overspelig concubinaat is deze regel toepasselijk (22).

De inschrijving als persoon ten laste is echter niet mogelijk wanneer de echtgeno(o)t(e) van de sociaal verzekerde reeds die hoedanigheid heeft, en evenmin wanneer zijn/haar echtgeno(o)t(e) zelf rechthebbende is in de Z.I.V. en samenwoont met eerstgenoemde (23).

In veel gevallen zal de wettige partner, als die samenwoont, dus de feitelijke partner uitsluiten van prestaties in deze sector.

(19) B.S., 13 juni 1980.

(20) Art. 165, §1, 3° K.B. Z.I.V., als gewijzigd door K.B. 16 mei 1980.

(21) Zie ook: DECLERCQ, L., "De gelijke behandeling van echtgenoten als persoon ten laste in de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging", *Inf. R.I.Z.I.V.*, 1981, 189.

(22) SENAEVE, P., "Het gezin en het sociale zekerheidsrecht", *R. W.*, 1981-82, 2267.

(23) Art. 165, §1, 3°, derde lid, K.B. Z.I.V., als gewijzigd door K.B. 16 mei 1980.

De personen ten laste van een gerechtigde, die bedoeld worden in artikel 165, §1, moeten deel uitmaken van zijn gezin. Ze voldoen enkel aan deze voorwaarde wanneer ze dezelfde gewone verblijfplaats hebben als de gerechtigde (24).

De hoedanigheid van persoon ten laste wordt niet verloren wanneer die persoon tijdelijk niet langer deel uitmaakt van het gezin van de gerechtigde (25). Artikel 165, §1, 3° bepaalt dat de niet-beloonde persoon, (ongeacht het geslacht) die zich bezighoudt met het huishouden van de mannelijke of van de vrouwelijke gerechtigde, pas als persoon ten laste kan beschouwd worden als hij/zij sedert meer dan zes maand als gezinslid van de gerechtigde is ingeschreven of sedert meer dan zes maand deel uitmaakt van het gezin van de werknemer, bedoeld in artikel 21, 12° van de W.Z.I.V.

De termijn van zes maand is niet vereist indien de betrokken persoon bij zijn inschrijving reeds uit andere hoofde recht had op geneeskundige verstrekkingen.

Ook de kinderen van concubinerenden kunnen beschouwd worden als personen ten laste en zijn derhalve rechthebbenden op de geneeskundige verstrekkingen in de Z.I.V. (26).

Dit is echter slechts het geval als de concubijn of de concubine voor hun onderhoud instaat (of de sociaal verzekerde zelf in geval van overlijden van de concubijn of concubine).

E. Z.I.V.-REGELING VOOR CONCUBINERENDEN - TAK UITKERINGEN WEGENS ARBEIDSONGESCHIKTHEID

In de tak uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid dient een onderscheid gemaakt te worden tussen werknemers en zelfstandigen.

Bij arbeidsongeschiktheid van de *werknemer* worden loonvervangende uitkeringen verleend die anders berekend worden naargelang de verzekerde

(24) Art. 166, §2, lid 1 K.B. Z.I.V., als gewijzigd door K.B. 16 mei 1980.

Toepassing: R.v.St., 21 april 1970, J.T.T., 1970, 122.

(25) Art. 166, §2, lid 3, K.B. Z.I.V., als gewijzigd door K.B. 16 mei 1980.

De W.Z.I.V. expliciteert verder wat onder "het tijdelijk niet langer deel uitmaken van het gezin" dient verstaan te worden:

- wanneer dit ten hoogste drie maanden duurt
 - voor de gehele duur van de opnemings- en verpleging in een erkende verplegingsinrichting
 - voor de gehele duur van het verblijf in een erkend rusthuis voor bejaarden
 - voor de gehele duur van het verblijf in een erkend rust- en verzorgingstehuis
- (Art. 166, §2, lid 4 K.B. Z.I.V., als gewijzigd door K.B. 16 mei 1980.)

(26) Voor een volledige opsomming van de betrokken kinderen en de voorwaarden waaraan ze moeten voldoen: zie art. 165, §1, 4° K.B. Z.I.V., als gewijzigd door K.B. 16 mei 1980. Zie ook hierover: SENAËVE, P., "Het gezin en het sociale zekerheidsrecht", R. W., 1981-82, 2267.

zich bevindt in een periode van primaire arbeidsongeschiktheid of in een periode van invaliditeit (27).

Het bedrag van de uitkeringen wegens primaire arbeidsongeschiktheid staat niet in relatie tot de gezinssituatie van de sociaal verzekerde (bedrag gelijk aan 60% van het gederfde loon).

Het bedrag van de invaliditeitsuitkeringen varieert naargelang de verzekerde één of meer personen ten laste heeft, in welk geval hij 65% van het gederfde loon ontvangt, dan wel geen personen ten laste heeft, in welk geval de uitkering slechts 43,5% van het gederfde loon bedraagt (28).

Ook de concubijn of de concubine kan onder bepaalde voorwaarden als persoon ten laste rechthebbende zijn (voor het begrip "persoon ten laste", zie hoger bij de bespreking van het begrip persoon ten laste in de Z.I.V.-tak geneeskundige verstrekkingen).

De gerechtigde die in concubinaat leeft en wiens partner zelf geen professionele activiteit uitoefent, zal recht hebben op de invaliditeitsuitkering aan het hoogste bedrag (29).

Wat de *zelfstandigen* betreft ontvangt de gerechtigde tijdens het tijdvak van primaire vergoedbare ongeschiktheid arbeidsongeschiktheidsuitkeringen en tijdens het daarop volgend tijdvak van invaliditeit heeft hij recht op invaliditeitsuitkeringen waarvan het bedrag verschilt ngl. de sociaal verzekerde al dan niet personen ten laste heeft (30).

De bepaling van de gerechtigden met personen ten laste is identiek aan die in het stelsel van de werknemers (31).

§2. ARBEIDSONGEVALLEN EN BEROEPSZIEKTEN

A. Inleiding

Bij dodelijk arbeidsongeval van een gehuwde werknemer kent de wet van 10 april 1971 betreffende de arbeidsongevallen (32) een lijfrente toe aan zijn overlevende echtgenoot en zijn kinderen (33).

(27) De "primaire arbeidsongeschiktheid" is de eerste periode van arbeidsongeschiktheid tot ten hoogste één jaar. Als de arbeidsongeschiktheid langer dan één jaar duurt spreekt men van "invaliditeit".

(28) Art. 226, eerste en tweede lid K.B. Z.I.V.

(29) Zie hierover: SENAËVE, P., "Het gezin en het sociale zekerheidsrecht", R. W., 1981-82, 2267 en 2272.

(30) Art. 9 en art. 10 K.B. van 20 juli 1971 houdende instelling van een verzekering tegen arbeidsongeschiktheid ten voordele van de zelfstandigen (B.S., 7 augustus 1971).

(31) Art. 12 van het hierboven geciteerd K.B. van 20 juli 1971.

(32) Art. 12 Wet 10 april 1971 betreffende de arbeidsongevallen (verder geciteerd als W. A.O.).

(33) Weliswaar kunnen ook ouders, grootouders, kleinkinderen, broers en zusters in bepaalde omstandigheden gerechtigd zijn: zie art. 12-20 W.A.O..

Men kan zich afvragen of ook concubinerenden -eventueel hun kinderen - dergelijke aanspraak kunnen maken.

Eenzelfde probleem rijst bij de toekenning van de jaarlijkse vergoeding ingeval de beroepsziekte van een werknemer diens overlijden tot gevolg heeft (34).

B. Het huwelijk als aanknopingspunt inzake de uitkeringen bij overlijden van de partner

De lijfrente die toegekend wordt ingeval van dodelijk arbeidsongeval van een werknemer, evenals de jaarlijkse vergoeding die toegekend wordt ingeval de beroepsziekte van een werknemer diens overlijden tot gevolg heeft, kan uitsluitend aan de echtgeno(o)t(e) (35) van de werknemer worden uitgekeerd, niet aan zijn concubine resp. haar gezel (36).

Het huwelijk is hier dus principieel het aanknopingspunt inzake het recht op sociale prestaties.

Dienaangaande is er een belangrijk verschil tussen de arbeidsongevallen- en beroepsziektenregeling. In de sector van de beroepsziekten wordt de familiaalrechtelijke situatie op het ogenblik van het overlijden in aanmerking genomen. In de sector van de arbeidsongevallen daarentegen is het de situatie op het ogenblik van het arbeidsongeval, die geldt (37).

Bij overlijden van een werknemer tengevolge van een arbeidsongeval of een beroepsziekte ontvangen ook de kinderen die wees van vader en/of moeder geworden zijn, resp. een rente of een jaarlijkse vergoeding.

Kinderen van concubinerenden moeten, om aanspraak te kunnen maken op de uitkering, minstens door de partner, overleden tengevolge van arbeidsongeval of beroepsziekte, erkend zijn vóór zijn overlijden (38).

Natuurlijke kinderen die niet erkend zijn door de door arbeidsongeval of beroepsziekte omgekomen moeder genieten daarentegen wel de uitkering (39).

(34) Art. 33 K.B. 3 juni 1970 houdende coördinatie van de wetsbepalingen betreffende de beroepsziekten (Wetten betreffende schadeloosstelling voor beroepsziekten, gecoördineerd op 3 juni 1970, verder geciteerd als W. B.Z.).

(35) Weliswaar kunnen ook andere familieleden in bepaalde omstandigheden gerechtigd zijn: supra (noot 33).

(36) A contrario af te leiden uit art. 12 W. A.O. en uit art. 33 W. B.Z.

Zie ook: SENA EVE, P., o.c., 2276.

(37) Art. 12 W. A.O.

Art. 33 W. B.Z.

(38) Volgens SENA EVE zou het slagen van een onderzoek naar het vaderschap na het overlijden het recht op uitkering niet openen (SENA EVE, P., o.c., 2279.).

(39) SENA EVE, P., o.c., 2279.

§3. HET BESTAANSMINIMUM

A. Inleiding

De Wet van 7 augustus 1974 tot instelling van het recht op een bestaansminimum houdt uitdrukkelijk rekening met het concubinaat (40).

Een overdreven bevoorrechtiging van ongehuwd samenwonenden wordt nl. vermeden door de creatie van een categorie rechthebbende "personen die met één of meerdere andere personen samenwonen, ongeacht of het bloed- of aanverwanten zijn of niet (41)".

Gehuwden of ongehuwden die samenwonen krijgen, bij de toekenning van de bedragen, per persoon precies evenveel.

Bovendien "kan" het O.C.M.W. rekening houden met de bestaansmiddelen van de persoon waarmee de aanvrager samenwoont indien zij samen een "feitelijk gezin" uitmaken (42) (43).

Probleem is natuurlijk wat onder het begrip "feitelijk gezin" dient verstaan te worden.

B. Voorwaarden tot het bekomen van de uitkering

Er zijn drie voorwaarden tot het bekomen van een bestaansminimumuitkering:

- men mag geen toereikende bestaansmiddelen hebben.
- men mag niet in staat zijn zulke bestaansmiddelen te verwerven.
- men moet zijn rechten laten gelden op andere prestaties waarop men recht heeft.

1. Aanrekening van de bestaansmiddelen

a. Algemeen

Het bestaansminimum wordt slechts toegekend voor zover de aanvrager geen toereikende bestaansmiddelen heeft (44).

(40) De wet van 7 augustus 1974 tot instelling van het recht op een bestaansminimum (B.S., 18 september 1974) wordt verder geciteerd als B.M.W.

(41) Art. 2, §1, 3° B.M.W.

(42) Art. 13 K.B. van 30 oktober 1974 houdende algemeen reglement betreffende het bestaansminimum (B.S., 19 november 1974), verder geciteerd als K.B. B.M.

(43) De toekenning en uitbetaling van het bestaansminimum gebeurt door het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn (O.C.M.W.).

Beroep tegen de beslissingen van het O.C.M.W. is mogelijk bij de arbeidsrechtbank.

Omdat de toekenning van het bestaansminimum beschouwd wordt als een residuaire prestatie, wordt het slechts toegekend als alle andere mogelijkheden tot het verwerven van een inkomen uitgeput zijn. Vandaar dat men een onderzoek doet naar de bestaansmiddelen.

(44) Art. 1, §1, eerste lid B.M.W.

Als er wel bestaansmiddelen zijn kan dat ofwel tot gevolg hebben dat het BM niet ofwel slechts gedeeltelijk wordt toegekend (45).

De bestaansmiddelen van de personen met wie de aanvrager samenwoont kunnen in aanmerking worden genomen, doch slechts binnen de grenzen bepaald door de Koning (46).

Het K.B. van 30 oktober 1974 houdende algemeen reglement betreffende het bestaansminimum vermeldt dan ook dat, in de gevallen waar de aanvrager samenwoont met een persoon die geen aanspraak maakt op het genot van de wet en met wie hij een "feitelijk gezin" uitmaakt, het gedeelte van de bestaansmiddelen van die persoon in aanmerking wordt genomen dat het desbetreffende bedrag van het bestaansminimum (categorie van de samenwonende persoon) overschrijdt.

Indien de aanvrager met één of meer andere personen samenwoont zonder een feitelijk gezin te vormen, worden de bestaansmiddelen van die persoon niet in aanmerking genomen.

b. *Feitelijk gezin*

Doordat het geciteerd K.B. van 30 oktober 1974 het begrip "feitelijk gezin" niet nader heeft gedefinieerd, is het niet erg verwonderlijk dat er in de rechtspraak controverserend heerst omtrent de afgrenzing.

Een minderheid van de arbeidsrechtbanken is van oordeel dat onder een feitelijk gezin dient verstaan te worden "alle gevallen van duurzaam samenwonen met gemeenschappelijk budget en gemeenschappelijk huishouden, waarin de bestaansmiddelen en de uitgaven voor het dagelijks leven en voor de behoeften van dat huishouden, en meestal zelfs de bezittingen dienstig voor het samenwonen, gemeen zijn aan de genoten (47)".

Als de aanvrager dus samenwoont met vader en/of moeder, eventueel nog samen met andere broers of zusters, of uitsluitend samenwoont met broers of zusters, of wanneer de aanvrager samenwoont met zijn kind(eren) die niet meer ten laste zijn, vormt hij, volgens deze visie, met hen een feitelijk gezin. Hun inkomsten worden bijgevolg in rekening gebracht bij het beoordelen van de aanvraag (48).

(45) Alle bestaansmiddelen "van welke aard en oorsprong ook" worden aangerekend op het uit te keren minimum-inkomen, met inbegrip van alle sociale uitkeringen, zowel Belgische als buitenlandse.

Nochtans is er een vrijgesteld inkomen: art. 12bis K.B. B.M. Ook worden sommige vormen van inkomen uitdrukkelijk niet meegeteld: art. 5 B.M.W., art. 12 e.v. KB. B.M.

(46) Art. 5, §1, eerste lid B.M.W.

(47) Arbrb. Kortrijk, 17 maart 1982, R. W., 1982-83, 2013.

(48) Arbrb. Brugge, 10 oktober 1977, *onuitg.*, A.R., 18.681.

Arbrb. Leuven, 14 januari 1980, R. W., 1980-81, 791.

De meerderheid van de arbeidsgerechten verwerpt echter bovenstaande interpretatie van de notie "feitelijk gezin" en leunt eerder aan bij de gewone betekenis nl. deze van concubinaat (49).

Het begrip "feitelijk gezin" dient dan gelezen te worden in de betekenis van het samenwonen van twee personen van verschillend geslacht die in feite met elkaar leven zoals een man en een vrouw die door het huwelijk met elkaar verbonden zijn (50).

Een wettelijke bevestiging van deze tweede theorie vinden we in art. 13 van het geciteerd K.B. van 30 oktober 1974, waar het eerste lid, dat de vormen van een feitelijk gezin vermeldt, het heeft over samenwonen "met een persoon", terwijl het tweede lid daarentegen gewag maakt van "samenwoning met personen".

De vraag of ook het homofiel concubinaat als feitelijk gezin beschouwd kan worden, dient bevestigend beantwoord te worden (51). Er is immers geen enkele reden waarom die vorm van concubinaat bevoorrecht zou worden t.a.v. het huwelijk en de gewone vorm niet (52).

In welke gevallen we met een feitelijk gezin in de zin van het concubinaat te maken hebben is een feitenkwestie.

Het is echter niet onjuist te stellen dat twee criteria samen doorslaggevend kunnen zijn nl. enerzijds het voeren van een gezamenlijke huishouding en anderzijds de duurzaamheid van de samenwoning (53).

Pas dan speelt het affectief-sexueel element van de relatie. Het is immers moeilijk dit te beoordelen zonder schending van de privacy van de betrokkenen (54).

Omgekeerd kunnen in bepaalde gevallen wel tegenaanwijzingen m.b.t. het affectief-sexueel element aangehaald worden om het niet voorhanden zijn van een feitelijk gezin te bewijzen (bijv. de hoge leeftijd) (55).

Zelfs al leeft de aanvrager van het bestaansminimum in concubinaat, dan nog heeft het O.C.M.W. een soevereine appreciatiebevoegdheid omtrent

(49) SENA EVE, P. en SIMOENS, D., *O.C.M.W.- dienstverlening en bestaansminimum, praktische handleiding*, Brugge, die Keure, 1984, 12/1.

(50) Arbrb. Mechelen, 12 juni 1975, *onuitg.*, A.R., 9.711.

Arbrb. Turnhout, 28 november 1975, *onuitg.*, A.R., 8.809.

Arbrb. Antwerpen, 22 april 1982, R.W., 1982-83, 2014.

Arbrb. Dendermonde, 17 juni 1983, R.W., 1983-84, 2569.

Deze stelling wordt tevens voor een goed deel bevestigd in het antwoord op een parlementaire vraag, waarin gesteld wordt dat deze de meest gebruikelijke interpretatie is - al wordt daaraan toegevoegd dat het de rechtbanken vrijstaat daar anders over te oordelen (*Parl. Vr. en Antw.*, Kamer, 1983-84, 297).

(51) Arbrb. Brugge, 24 september 1976, R.W., 1980-81, 784.

(52) SENA EVE, P. en SIMOENS, D., *o.c.*, 13.

(53) Arbrb. Mechelen, 20 februari 1980, R.W., 1980-81, 792.

(54) SENA EVE, P. en SIMOENS, D., *o.c.*, 14.

(55) Arbrb. Gent, 20 januari 1978, *onuitg.*, A.R., 507/76.

het al dan niet in rekening brengen van de inkomsten van de partner bij het beoordelen van de aanvraag (56).

De aanrekening is dus *facultatief*. Het O.C.M.W. hanteert als enig criterium de opportuniteit van de aanrekening in het concrete geval (57).

Onvermijdelijk rijst ook de vraag of bovenvermelde beslissing van het O.C.M.W. aangevochten kan worden voor de arbeidsrechtbank. Uit de rechtspraak kan dienaangaande geen globale stellingname worden afgeleid. De meeste arbeidsgerechten beperken er zich toe te beslissen dat in het concrete geval het O.C.M.W. de inkomsten van de concubijn terecht heeft aangerekend (58).

2. *Eigen inspanning van de rechthebbende (werkbereidheid) en het laten gelden van rechten op andere prestaties*

De bestaansminimumuitkering wordt enkel toegekend als men niet in staat is toereikende bestaansmiddelen hetzij door eigen inspanningen, hetzij op een andere manier te verwerven (59). Daar deze voorwaarde bij samenwonende echtgenoten in hoofde van beide vervuld moet worden, moeten ook concubinerenden aan deze vereiste van werkbereidheid voldoen. Als ze immers een bedrag willen ontvangen dat, samengevoegd, gelijk is aan dat van samenwonende echtgenoten, dan moeten ze elk afzonderlijk een aanvraag indienen en moeten ze elk blijk geven van hun werkbereidheid (60). Aangezien het bestaansminimum een residuaire prestatie is, moet de concubijn ook zijn rechten laten gelden op de uitkeringen die hij kan genieten krachtens de Belgische of buitenlandse wetgeving (61).

C. De prestatie

De prestatie bestaat uit de uitkering van een forfaitair bedrag per jaar. Hiervoor worden de rechthebbenden in drie categorieën gesplitst (62):

(56) SENAEVE, P. en SIMOENS, D., *o.c.*, 14.

(57) Vermeldenswaard is een omzendbrief van de Minister van Volksgezondheid d.d. 29 november 1974 waarin aanbevolen wordt om, in geval van concubinaat, eerder wél dan niet aan te rekenen.

(58) SENAEVE, P. en SIMOENS, D., *o.c.*, 15.

(59) Art. 1, §1 B.M.W.

(60) SENAEVE, P. en SIMOENS, D., *o.c.*, 24.

(61) Art. 6, lid 1, 2° B.M.W.

Eveneens kan het O.C.M.W. eisen van de aanvrager dat hij zijn rechten laat gelden op onderhoudsgeld vanwege een aantal daartoe gehouden personen, met name: de echtgenoot van de betrokkene, zijn ascendenten en descendenten in de eerste graad (art. 6, tweede lid B.M.W.).

(62) Art. 2, §1 B.M.W.

- categorie 1 : samenwonende echtgenoten.
- categorie 2 : de alleenstaande persoon, of personen die alleen samenwonen met ongehuwde minderjarigen die te hunne laste zijn.
- categorie 3 : personen die met één of meerdere andere personen samenwonen, ongeacht of het bloed- of aanverwanten zijn of niet.

De basisbedragen (geïndexeerd, stand per 1 oktober 1985) voor de respectievelijke categorieën zijn :

- categorie 1 : 19.689 BF per maand.
- categorie 2 : 14.176 BF per maand.
- categorie 3 : 9.845 BF per maand.

Met de creatie van de derde categorie heeft de wetgever de bevoorrechtiging van het concubinaat t.a.v. het huwelijk willen uitsluiten. Het bedrag van de uitkering voor iemand die ongehuwd samenwoont is precies de helft van dat voor samenwonende echtgenoten. Hierdoor is het onderscheid tussen categorie één en drie bijna onbelangrijk geworden.

Ten slotte kan nog gewezen worden op de betekenis van het begrip "samenwonen", zoals het gebruikt wordt bij de omschrijving van de derde categorie rechthebbenden.

Een goede definitie vinden we in de rechtspraak :

"samenwonen is niet naast elkaar wonen, op appartementen of kamers, maar het is werkelijk samen wonen : gemene vertrekken, kamers, keuken, meubilair met het comfort delen, samen gebruiken (63)".

Hier wordt dus niet uitsluitend het concubinaat bedoeld ; alleen het samenwonen in de financieel-economische betekenis wordt hier als criterium gebruikt (64).

§4. HET GEWAARBORGD INKOMEN VOOR BEJAARDEN

A. Inleiding

De wet van 1 april 1969 tot instelling van een gewaarborgd inkomen voor bejaarden richt zich tot bejaarden die om een of andere reden geen beroep kunnen doen op de "klassieke" sociale zekerheidsstelsels (65).

De betrokkenen mogen niet over voldoende bestaansmiddelen beschikken ; daarom wordt het G.I.B. slechts toegekend na een bestaansmiddelenonderzoek (66).

(63) Arbrb. Mechelen, 20 februari 1980, R. W., 1980-81, 792.

Arbrb. Hasselt, 16 december 1981, R. W., 1982-83, 2012.

(64) SENAËVE, P. en SIMOENS, D., o.c., 41.

(65) Het gewaarborgd inkomen van bejaarden wordt verder geciteerd als G.I.B.

De rechthebbenden moeten de leeftijd van 65 jaar (voor mannen) of 60 jaar (voor vrouwen) bereikt hebben.

(66) Net zoals het bestaansminimum speelt het G.I.B. een residuaire rol : de uitkering streeft

Het bedrag van de uitkering verschilt naargelang de familiaalrechtelijke toestand. De wet maakt echter geen gewag van het concubinaat.

B. Concubinaat en het gewaarborgd inkomen voor bejaarden

Het G.I.B. bestaat uit een forfaitair bedrag per jaar (67).

Er zijn twee soorten bedragen : - het gezinsbedrag
- het bedrag van alleenstaande

De uitkering verschilt naargelang de familiaalrechtelijke toestand (68) :

- a. een gehuwde niet van tafel en bed gescheiden man die met zijn echtgenote samenleeft, heeft recht op het G.I.B. aan het gezinsbedrag.
- b. een alleenstaande heeft recht op het bedrag van alleenstaande.
- c. bij feitelijke scheiding heeft men recht op toekenning van het gezinsbedrag op voorwaarde dat de feitelijk gescheiden echtgenote haar deel van het gezinsbedrag (50%) opeist en hiertoe gerechtigd is.

Maakt ze geen aanspraak op haar deel dan kan de man het bedrag van alleenstaande genieten.

Daar de wet nergens melding maakt van het concubinaat, genieten concubinerenden van een zeer gunstige positie. Zij kunnen immers ELK aanspraak maken op het bedrag van alleenstaande.

Bij het bestaansmiddelenonderzoek wordt slechts rekening gehouden met de eigen bestaansmiddelen van elk van beiden.

Samen ontvangen ze aldus ongeveer de helft meer dan samenwonende echtgenoten.

Het lijdt geen twijfel dat concubinerenden hier sterk bevoorrecht zijn, niet alleen t.a.v. samenwonende gehuwden, maar ook t.a.v. feitelijk gescheiden echtgenoten.

Bij het bestaansmiddelenonderzoek worden immers bij een feitelijke scheiding de inkomsten van beide echtgenoten in aanmerking genomen (69).

ernaar de bejaarden, rekening houdend met hun bestaansmiddelen, een minimum aan sociale bescherming te verlenen, bij gebrek aan voordelen ingevolge een verplichte pensioenregeling, die voortvloeit uit een beloonde beroepsbezigheid.

De uitkering gebeurt ook dikwijls als pensioenaanvulling : de betrokkene krijgt het G.I.B., maar het pensioen wordt aangerekend als bestaansmiddel.

(67) De geïndexeerde bedragen (stand per 1 oktober 1985) zijn :

- het gezinsbedrag : 236.283 BF per jaar.

- het bedrag voor alleenstaande : 170.122 BF per jaar.

(68) Art. 2 Wet van 10 april 1969 tot instelling van een gewaarborgd inkomen voor bejaarden (B.S., 29 april 1969).

(69) SENAEVE, P., *Raakvlakken tussen sociale zekerheid en strafrecht - fiscaal recht - familieright - arbeidsrecht en aansprakelijkheidsrecht*, Brussel, Larcier, 1979, 153.

§5. TEGEMOETKOMINGEN AAN MINDERVALIDEN

A. Inleiding

De grondslag voor het stelsel van tegemoetkomingen aan minder-validen vormt de wet van 27 juni 1969 betreffende het toekennen van tegemoetkomingen aan de minder-validen met het organiek uitvoeringsbesluit van 17 november 1969 houdende algemeen reglement betreffende het toekennen van tegemoetkomingen aan de minder-validen en tegemoetkoming voor hulp van derden (70).

Een grondige hervorming werd doorgevoerd door het K.B. van 24 december 1974 betreffende de gewone en de bijzondere tegemoetkomingen aan minder-validen (71).

Met het oog op de toekenning van de tegemoetkoming wordt overgegaan tot een strict onderzoek naar het geheel van de bestaansmiddelen (72). Ook wordt het bedrag van de tegemoetkoming bepaald in functie van de sociale toestand van de minder-valide, wat natuurlijk implicaties heeft voor het concubinaat.

B. Tegemoetkoming voor concubinerende minder-validen

1. *Het onderzoek naar de bestaansmiddelen*

Wil men genieten van een tegemoetkoming van minder-valide dan mag men geen te hoge bestaansmiddelen hebben (73).

De aanrekening ervan is gebaseerd op het onderzoek naar de bestaansmiddelen.

Alle bestaansmiddelen, van welke aard of oorsprong ook, waarover de minder-valide, zijn echtgenoot of zijn ouders, indien hij minderjarig is, beschikken, komen in aanmerking.

Hierbij wordt met de echtgenoot van de minder-valide gelijkgesteld: de persoon met wie de minder-valide een huishouden vormt.

(70) Wet van 27 juni 1969 betreffende het toekennen van tegemoetkomingen aan de minder-validen (B.S., 27 juni 1969) (verder geciteerd als W.M.V.).

K.B. van 17 november 1969 houdende het algemeen reglement betreffende het toekennen van tegemoetkomingen aan de mindervaliden en tegemoetkoming voor hulp van derde. (B.S., 19 november 1969).

(71) K.B. van 24 december 1974 betreffende de gewone en de bijzondere tegemoetkomingen aan minder-validen (B.S., 28 december 1974 - err.B.S., 5 februari 1975).

Door het geciteerd K.B. van 24 december 1974 wordt het stelsel van tegemoetkomingen afgestemd op het bestaansminimum, meer bepaald i.v.m. de berekening van de bestaansmiddelen.

(72) Art. 9 geciteerd K.B. van 24 december 1974.

(73) Verdere toekenningsvoorwaarden worden opgesomd in art. 4 W.MV.

Met één der ouders van de mindervalide wordt gelijkgesteld: de persoon met wie de vader of de moeder een huishouden vormt (74).

Naargelang het voor de betrokkene het voordeligst uitkomt wordt ofwel het bedrag van de gewone tegemoetkoming verminderd met het gedeelte van de bestaansmiddelen dat 12.500 BF., 10.000 BF. of 6.250 BF te boven gaat voor een gehuwde, een alleenstaande of een samenwonende minder-valide betreft.

Ofwel maakt men alleen aanspraak op de verhogingen, te verminderen met het gedeelte van de bestaansmiddelen uit werkelijk gepresteerde arbeid dat 250.000 BF. overschrijdt en met het geheel van alle andere bestaansmiddelen (75).

2. Het bedrag

Voor de toekenning van het jaarlijks bedrag van de tegemoetkoming wordt een onderscheid gemaakt naargelang men de leeftijd van 21 jaar al dan niet bereikt heeft.

Onder de 21 jaar verschilt het bedrag volgens de graad van arbeidsongeschiktheid.

Vanaf 21 jaar varieert het bedrag van de tegemoetkoming naargelang van de sociale toestand van de minder-valide.

Hierbij maakt men een onderscheid tussen drie categorieën (76):

- categorie 1: gehuwde minder-validen, die niet feitelijk gescheiden, noch van tafel en bed gescheiden zijn.
- categorie 2: alleenstaande minder-validen of minder-validen die enkel samenwonen met één of meerdere ongehuwde minderjarige kinderen die te zijnen laste zijn.
- categorie 3: minder-validen die samenwonen met één of meerdere personen, die niet behoren tot categorie 2 (77).

Aan elk van deze categorieën beantwoordt een basisbedrag (de bedragen zijn identiek aan die van het bestaansminimum).

Die basisbedragen moeten dan nog verhoogd worden met een bedrag dat varieert volgens de graad van arbeidsongeschiktheid (te beginnen met 30%) van de minder-valide.

(74) Art. 9, §1 geciteerd K.B. van 24 december 1974.

(75) Art. 5 geciteerd K.B. van 24 december 1974.

(76) Art. 2 geciteerd K.B. van 24 december 1974.

(77) De arbeidsrechtbank van Luik besliste dat onder "samenwonen" een integrale leefgemeenschap dient verstaan te worden, hetzij in het raam van een gezin, hetzij in het raam van een andere gemeenschap. Een leefgemeenschap van al dan niet minder-validen waarbij elk bijdraagt in de gemeenschappelijke kosten, maar zijn persoonlijke kosten zelf draagt, beantwoordt niet aan deze voorwaarde. Aan dergelijke betrokkene moet dan ook het bedrag voor alleenstaanden worden toegekend (Arbrb. Luik, 24 september 1981, *J.T.T.*, 1983, 106).

Uit dit alles kan worden afgeleid dat er zeker geen bevoorrechtiging is van het concubinaat t.a.v. het huwelijk.

§6. MAATSCHAPPELIJKE EVALUATIE

In de sociale zekerheidswetgeving is op verscheidene punten het concubinaat gelijkgesteld met het huwelijk. In bepaalde gevallen is dit gebeurd om de concubinerenden bepaalde rechten te ontnemen (bijv. vermindering van het bedrag van het bestaansminimum bij concubinaat).

In andere gevallen heeft deze gelijkenschakeling tot gevolg dat aan concubinerenden bepaalde rechten worden toegekend (bijv. de Z.I.V.-regeling).

Uit de behandeling van de Z.I.V.-regeling blijkt dat de concubinerende als persoon ten laste recht kan hebben op de geneeskundige verstrekkingen. En in de sector Z.I.V.-uitkeringen kan de concubinerende recht hebben op de bedragen voorgeschreven voor gezinshoofden.

In de Z.I.V.-regeling dient men er rekening mee te houden dat de wetgever reeds in de oude tekst van art. 165 K.B. Z.I.V. het concubinaat onder het toepassingsgebied van de wet bracht (78).

Er bestond alleen een discriminatie (gelukkig nu opgelost door het K.B. van 16 mei 1980 tot wijziging van K.B. Z.I.V.) op het vlak van de verschillende behandeling op grond van het geslacht (79).

Bij de *arbeidsongevallen* en *beroepsziekten* wordt, m.b.t. de uitkeringen bij het overlijden van de partner, aan de in concubinaat levende persoon geen enkel recht toegekend: het sociale zekerheidsrecht houdt in deze sector geen rekening met het feitelijk samenleven zodra de dood de partner scheidt.

Het feit dat het huwelijk als *enig* aanknopingspunt dient inzake de uitkeringen bij het overlijden van de partner kan m.i. in vraag gesteld worden. Aan de concubinerende in strict bepaalde omstandigheden een recht op uitkering toekennen zou een mogelijke oplossing kunnen zijn. Hieraan zijn wel praktische bewijsmoeilijkheden verbonden nl. wanneer kan men tot een duurzame relatie tussen concubijn en concubine besluiten?

Het bewijs van een "standvastige" relatie tussen de (werkelijk) samenwonenden zou moeten geleverd worden. Met "standvastig" wordt bedoeld dat de concubinerenden een minimumtijd als feitelijk gezin hebben doorgebracht (bijv. 6 maand) vóór het arbeidsongeval of het vaststellen van de beroepsziekte.

Uit de regeling op het *bestaansminimum* blijkt duidelijk dat de wetgever (terecht) een bevoorrechtiging van het concubinaat t.a.v. het huwelijk wil

(78) Art. 165, §1, 3° K.B. van 4 november 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering (K.B. Z.I.V.). (B.S., 8 november 1963 - err; 16 november 1963).

(79) K.B. 16 mei 1980 tot wijziging van K.B. Z.I.V. (B.S., 13 juni 1980 - err. B.S., 27 juni 1980).

uitsluiten. Hierin is ze zelfs wat te ver gegaan. Door de indeling van de rechthebbenden in drie categorieën blijkt dat de derde categorie *alle* niet met elkaar gehuwde samenwonende personen bevat (en dus niet alleen het concubinaat) (80).

Zodoende ontstaat er een discriminatie in hoofde van de rechthebbenden die met één of meer andere personen samenwonen zonder met hen een feitelijk gezin te vormen: zij vallen nl. automatisch terug op het laagste bedrag (81).

Het ware eenvoudiger hen bij de alleenstaanden in te delen en aan de concubinerenden (samen) het bedrag toe te kennen dat voorgeschreven is voor samenwonende echtgenoten.

Wat het *gewaarborgd inkomen voor bejaarden* betreft kan men spreken van een frappante discriminatie van het huwelijk.

Concubinerenden die beide voldoen aan de gestelde voorwaarden hebben *elk* recht op het bedrag van alleenstaande. Zodoende ontvangen ze ongeveer de helft meer dan samenwonende echtgenoten die in dezelfde situatie verkeren. Een ingrijpen van de wetgever is hier wenselijk. In ieder geval kan de vraag gesteld worden waarom er bij het onderzoek naar de bestaansmiddelen in het K.B. van 1 april 1969 houdende algemeen reglement betreffende het *gewaarborgd inkomen voor bejaarden* geen rekening wordt gehouden met het "feitelijk gezinsverband" (82).

Een alternatieve oplossing kan m.i. voorgesteld worden. Hiervoor dient het volgend onderscheid gemaakt:

(1) BEIDE concubinerenden vragen *als feitelijk gezin* het *gewaarborgd inkomen voor bejaarden* aan:

- bij het onderzoek naar de bestaansmiddelen worden de inkomsten van *beiden* in aanmerking genomen.
- de ene concubijn ontvangt een bedrag dat gelijk is aan het normale gezinsbedrag en de ander tekent voor akkoord.

(2) EEN VAN BEIDE concubinerenden vraagt het *gewaarborgd inkomen voor bejaarden* aan (de andere doet GEEN aanvraag):

- er gebeurt een onderzoek naar zijn eigen bestaansmiddelen
- hij krijgt het bedrag van alleenstaande.

Men kan opwerpen: wat gebeurt er als in de tweede hypothese de andere concubinerende zich later bedenkt en beslist om tóch maar het G.I.B. aan te vragen?

Beiden zouden m.i. onder de regeling van de eerste hypothese vallen. Dit kan bijv. gebeuren de eerstvolgende maand na de uitbetaling van het be-

(80) Art. 2 Wet van 7 augustus 1974 tot instelling van het recht op een bestaansminimum (B.S., 18 september 1974).

(81) SENAEVE, P. en SIMOENS, D., *O.C.M.W.- dienstverlening en bestaansminimum, praktische handleiding*, Brugge, die Keure, 1984, 41.

(82) Het begrip "feitelijk gezin" zoals het gehanteerd wordt in het K.B. van 30 oktober 1974 houdende algemeen reglement betreffende het bestaansminimum (B.S., 19 november 1974).

drag van alleenstaande aan de eerste aanvrager (daar de uitbetaling toch maandelijks geschiedt door de R.R.O.P.) (83).

Zo blijft er nog één fraudemogelijkheid over nl. concubinerenden kunnen een verschillend adres opgeven om aan de notie "feitelijk gezin" te ontsnappen en zodoende tóch elk een bedrag voor alleenstaande te bekomen. Dit kan echter tegengegaan worden door ook bij het gewaarborgd inkomen voor bejaarden het O.C.M.W. met haar discretionaire beslissingsbevoegdheid in te schakelen.

Het lijkt geen twijfel dat de controle veel efficiënter is als men op dergelijke manier op gemeentelijk vlak kan werken m.m.v. het O.C.M.W. dan dat de R.R.O.P. die zware last op de schouders zou nemen.

Bij de *tegemoetkomingen voor minder-validen* kon geen bevoorrechtiging van het concubinaat t.a.v. het huwelijk ontwaard worden daar er uitdrukkelijk rekening wordt gehouden met een aparte categorie samenwonende minder-validen.

M.b.t. de besproken sectoren kan men besluiten dat op de fundamentele vraag, nl. de al dan niet bevoorrechtiging van het concubinaat t.a.v. het huwelijk, een eenduidig antwoord onmogelijk is. Dit vindt vooral zijn oorzaak in de fragmentarische opbouw van ons sociaal zekerheidsrecht enerzijds en de wisselwerking tussen het burgerlijk recht en het sociaal recht anderzijds. Wat dit laatste aspect betreft kan m.i. beter gepleit worden voor "een zekere autonomie" van het sociaal zekerheidsrecht, zonder dat dit een miskennis zou inhouden van de instellingen uit het burgerlijk recht. Autonomie mag dus niet leiden tot separatisme (84).

M.b.t. een eventuele gelijkstelling van huwelijk en concubinaat in het sociaal zekerheidsrecht zijn er zowel argumenten voor als tegen.

Pro gelijkstelling is het principe van de gelijke behandeling van personen die in een gelijkaardige situatie verkeren: de wetgever dient een neutrale houding aan te nemen t.a.v. de mogelijke vormen van samenleven (85).

Op patrimoniaal vlak verkeren concubinerenden echter niet in een gelijkaardige situatie als gehuwden: er bestaat weliswaar een gemeenschappelijke huishouding, maar er is tussen hen geen sprake van een wettelijk afdwingbare wederzijdse plicht tot hulp of tot bijdrage in de lasten van die huishouding.

In de gevallen waarin het huwelijk een bepaald sociaal zekerheidsrecht doet verliezen wordt de gelijkstelling huwelijk-concubinaat verdedigd

(83) De uitbetaling geschiedt maandelijks, bij postmandaat, door de Rijksdienst voor Rust- en Overlevingspensioenen (R.R.O.P.).

(Art. 57 K.B. van 29 april 1969 houdende algemeen reglement betreffende het gewaarborgd inkomen voor bejaarden, B.S., 1 mei 1969).

(84) DILLEMANS, R., VAN BUGGENHOUT, B. en VAN LANGENDONCK, J., *Ontwerp van wetboek sociale zekerheid*, Leuven, Universitaire Pers, 1978, 99.

(85) SENAËVE, P., *Raakvlakken tussen sociale zekerheid en strafrecht - fiscaal recht - familierecht - arbeidsrecht en aansprakelijkheidsrecht*, Brussel, Larcier, 1979, 168.

omdat kandidaat-huwenden afgehouden worden van het huwelijk, wat niet wenselijk voorkomt. Het zou eveneens allerminst rechtvaardig zijn, het feitelijk samenleven alleen te erkennen als het er op aankomt concubinerenden te sanctioneren en niet wanneer de erkenning hen bepaalde rechten zou opleveren.

Een zwak tegenargument vinden wij in de opvatting dat het huwelijk, de enige in het burgerlijk recht aanvaarde vorm van samenleven tussen man en vrouw, de basisinstutie is van ons sociaal bestel, waaraan geen afbreuk mag gedaan worden door de erkenning van het feitelijk gezin.

Terecht stelt Senaeve dat een gelijkstelling van huwelijk en concubinaat praktische bewijsmoeilijkheden zou stellen m.b.t. de vaststelling van een concubinaatsverhouding: concubinerenden zouden hun verhouding inroepen als ze er bepaalde rechten door kunnen verkrijgen, maar zouden die verhouding verbergen als het hen bepaalde rechten zou doen verliezen (86).

Een radicale stellingname vindt men in wat de opstellers van het "ontwerp van wetboek sociale zekerheid" de *economische eenheid* noemen.

Hiervoor wordt de feitelijke situatie als basis genomen (87).

Een economische eenheid wordt gevormd door personen die samenwonen en economisch van elkaar afhankelijk zijn nl. het *huishouden*.

Dit begrip zou in de plaats moeten komen van het begrip gezin of familie uit het burgerlijk recht, dat nog in vele sectoren van de sociale zekerheid centraal staat (88).

Een huishouden zou kunnen betaan uit één of meerdere kostwinners, kan samengesteld zijn met of zonder personen ten laste en houdt geen rekening met de bestaande burgerrechtelijke samenlevingsvormen (89).

In deze materie ware het echter aangewezen het begrip huishouden af te bakenen en niet uit te breiden tot groepen zoals communes, kloostergemeenschappen e.d.

Toch dekt het begrip een ruime omschrijving: er wordt niet enkel gedacht aan het ongehuwd samenwonen van man en vrouw, ook het homosexueel concubinaat en het samenwonen van bloed- en/of aanverwanten komen in aanmerking.

Tot slot kunnen we alleen maar hopen op een spoedig ingrijpen van de wetgever. Hiervoor is echter een grondige en vooral logische en consequente aanpak onontbeerlijk...

(86) SENA EVE, P., *o.c.*, 168.

(87) DILLEMANS, R., VAN BUGGENHOUT, B. en VAN LANGENDONCK, J., *o.c.*, 100.

(88) In de sector arbeidsongevallen en beroepsziekten bijv. is het huwelijk het *enige* aanknopingspunt inzake de uitkeringen bij overlijden van de partner.

(89) DILLEMANS, R., VAN BUGGENHOUT, B. en VANLANGENDONCK, J., *o.c.*, 100.